

jól ismert épületének rajzát vagy a gimnáziumunk melletti – s így naponta látott – *Miasszonyunk templom* képét. A *Püspöki palota* és a *Barbakán* fő találkozóhelyükre, szerelmes sétáikra emlékezteti majd őket. Akinek Jakováli Hasszán pasa *Minarettes dzsámijának* képeslapja jut, felidézheti a török korról tanultakat, másokat pedig a *Havihegyi templom* a jókedvű tettyei kirándulásokra, hegymászásokra emlékeztethet.

Nőt Béla azonos méretű (15x10 cm-es), álló téglalap formátumú, egyazon barna színű tollrajzai igazi műalkotások. Olyan „minigrafikák” amelyek szebbek a legmodernebb technikával készített fotóknál. Felidéznek a város történeti, építészeti hagyományait, egy-egy városrész atmoszféráját. Azt is megmutatják: rajzoló Mesterük nagyon kötődik ehhez a városhoz, ismeri és szereti épületeinek minden zegzugát, fölnezi a házak tetejéig, észreveszi és képein életre kelti a házakat körülvevő fákat, bokrokat, a tornyok feletti felhőket. Kis méretben is igényesen

Pécs, Barbakán. Nőt Béla tollrajza, P1

megszerkesztett grafikai bravúros technikai tudásán túl szubjektív érzéseiről, esztétikai érzékenységről is vallanak – akárcsak már korábban látott, diópáccal készített lírai tájképei, az idő gondolatát és történetét formába öntő látomásos montázsai, a bibliai teremtéstörténet mozzanatait, az ókeresztény sírkamrák világát s a természeti erők félelmetes szépségét megjelenítő finom tónusú festményei.

A Házmaster Kft. hibátlan nyomdai kivitelezésének köszönhetően olyan grafikai képeslapsorozatot vehetünk kézbe, mely a pécsi polgár s a városból származott családtagjai, barátai számára megőrzi és felidézi a város hangulatát, az idelátogatóknak ízelítőt kínál a látnivalókból, a kisgrafika-gyűjtők számára pedig lehetőséget ad meglévő gyűjteményük gazdagítására.

Azt hiszem, én is joggal remélhetem, hogy tanítványaimban nemcsak emlékező soraim, hanem Nőt Béla igen szép tollrajzai is előhívják majd – még évek múlva is – a Pécssett töltött idő kellemes érzéseit.

Rónaky Edit

(Rónaky Edit Apáczai-díjas tanár, nyugalmazott igazgató. A pécsi Művészeti Szakközépiskolát vezette közel két évtizeden át.)

GRAFIKAI HÁLÓK A GROTESZK JEGYÉBEN

Ruttkay Sándor és Zalogh Sándor művei
a Nagy Balogh János Kiállítóteremben

Két grafikus közös tárlata mindig felveti a kérdést: hogyan találtak egymásra. A közös világvégkép, az azonos – vagy annak tetsző – rajzi megformáltság, a rokon motívumkincs révén? S még mindig ott a dilemma, melyiket válasszam, vagy – azonos vonulat, a figuralitás elsőbbségét hirdetve – vajon nem oltják-e ki egymást?

Baráti kapcsolat is állhat az ilyen szerveződés hátterében, de még inkább valaminő – a művészetről, a világról vallott, csaknem egybeeső – szemlélet. Ahogyan a grafika (többnyire a tollrajz, az akvarell, a vegyes technika, a kréta) látványt fölledező világának karaktert adnak, s a groteszk jegyében fogant „elrajzolással”, torzítással az egyidejűleg rút és szép ábrázolatot egyedivé teszik, abban öntörvényűségük határozottan rokon vonásokat mutat.

Kettejük közül *Ruttkay Sándor* az érettebb. Necsak letisztult vonalhálójának köszönhető ez, hanem valaminő irodalmi-történelmi hagyományt modern szemléletű lapon megjelenítő kísérletező kedvének is (lásd remek *József Attila-hommage-ait*), viszont *Zalogh Sándortól* sem lehet elvitatni lassan izmosodó karakterjegyeit: a világra és történéseire egy sajátos nézőpontból reagáló frissességet, valamint a karikatúrisztikus vonásokkal kiemelt gúnyt mint világmagyarázatot.

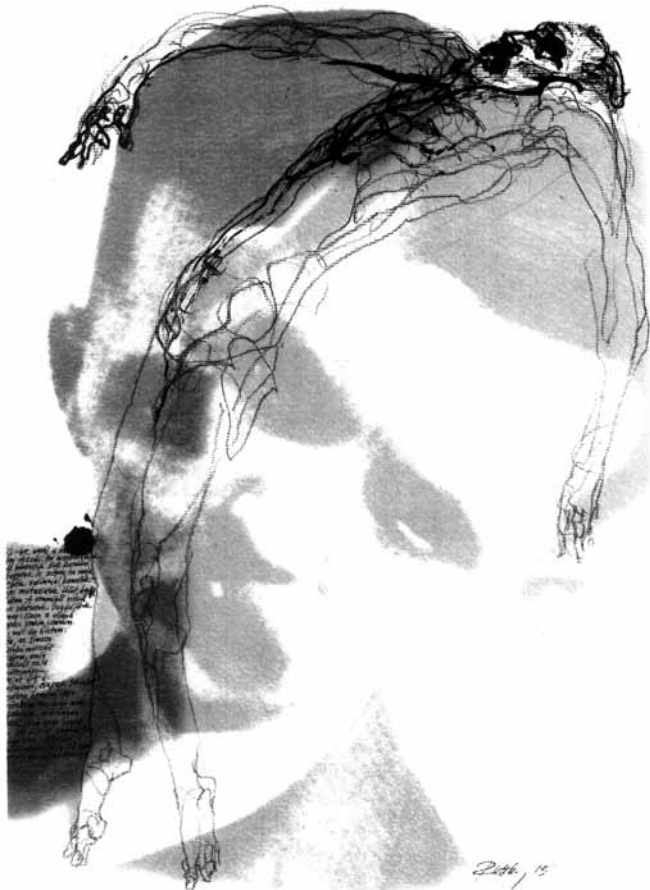
Ruttkay anyagát szemlélve, jóllehet több régebbi tárlatának anyagát is behatóan ismerem, elsőbbsen az a konok, az önkifejezés gyarapítását szolgáló kísérletező kedv ragad meg, ami a szellemi forrongás – tudatos önépítkezés – legfőbb jegye. És ez nincs ellentétben a korábbi megállapítással, vagyis a letisztult, karakteressé vált vonalháló, a rajzi invencióba beszüremkedő bölcelem és újabb technikák és megjelenítési módzatok felbukkanásának.

A bibliai ihletettséggű, ugyanakkor érzéki gyönyöröket folt-hatásában izgatóvá tevő *Érintés 2004*, a műveltségélmény (Cervantes) ihlette festmény, *A búsképű találkozója Dulcineával* (2005) és a fotó alapú, de a háttérrel mégiscsak a barna tussal (corpus-variáció) izgalmassá avató *József Attila-parafrazisok* elég távol esnek egymástól, ám valahol mégis találkoznak. A különböző technikák és kifejezőmódok ellenére összefűzi őket a művész több helyről, több ihletpontból gyarapodó, az élményt minél hatásosabban elemi erejűvé avató teljesség-igénye.

Az *Áhítaton* (2005) és *A búsképű találkozója Dulcineával* (2005) című alkotáson is ott a festőecset rajzos kivételése – szegény Kondor Bélát is mennyien bírálták (különben jogtalanul) ezért a képépítő, a vászonnak sajátos kültetés-szenvedés jelleget adó fogásért –, de Ruttkay a visszafogott kékes színvilággal, illetve a csaknem matt szürkék, kékek és barnák tompító összhatásában is valaminő fényt belopó „romantikával” el tudta érni, hogy festményei szinte ugyanolyan erejűek, mint grafikai. De azért – a kispesti tárlaton is látni – ő valójában a grafikában mester. Például az akvarellek folt – üres felület – vonal szentháromságában. Kitűnően rajzol ceruzával (*Duett*, 2004; *Furcsa társaságok*, 2004; *Termál pillanatok*), és nádtollal-diófapáccal ugyancsak. Ez utóbbi négy, az öregek, illetve az idős test „megfáradt” pózait szinte jellemtanulmánnyá tevő ábrázolat egy-egy gesztusból indul ki, s *Végül* (2005) lehetetlenségét és kiútatlanságát szinte a végletekig fokozza.

Ez a rajztudás, jóllehet egy-egy grafikája-akvarellje festmény-jellegű (pl. *Búcsúzás*, *Csatavesztés*), az ecset és a toll bűvkörében leledző lapokon is észlelhető. Ahogyan a figurázókat, az ülő, álló, guggoló, előre hajló testhelyzeteket szinte egyetlen lendületes vonallal megjeleníti (akár fut a vízfesték a papíron, a kontúron belüli és kívüli részeknek bizonyos sejtelmességet adva, akár nem), abban benne van bravúros karakterföldítő képessége.

A groteszk látás mint fullánkos világmagyarázat, mint „képtörténetben” földézhető sejtelen természetesen ezt a kollekciót is uralja. Egészen különös a szabadság-parafrázisként is fölfogható *Szárnyalni* (2003) figurájának „emelkedő” póza, kacagtató *Adoniszunk* (2004) szépséggyürkőzése, a fürdözést kéjes-csábos pillanattá emelő *Mustra* (2004) szemlélődő „tárgyvilágossága”, s nem utolsósorban a foltosan erezett *Salome* (2004), az egyik legszebb grafika bibliai nőfigurájában feszülő birtoklás-vágy. Nagyobb méretű, a vonalháló mellett fehér felületeikkel ugyancsak ható grafikáin (*Kutyául*, 2001; *Vége a bohóckodásnak*, 2001) is láthatni a groteszk jelenlétét – legkivált az utóbbi mű kezét előre ejtő, megfáradt, a porondról kivonulni akaró

Ruttkay Sándor: „József Attila: Ki-be ugrál...”, 2005

harlekinje megejtő – ám ezek az ábrázolatok bizonyos szenvedély-élmények megértő sajnálatáról, az együttérzés gesztusáról is hírt adnak.

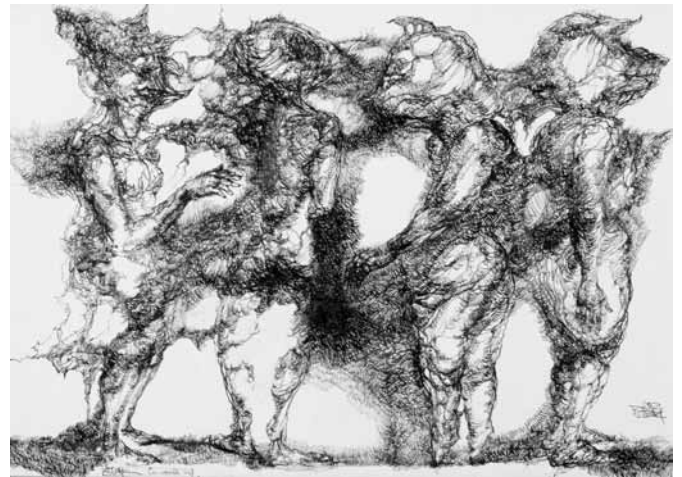
A tárlat kiemelkedő grafikái közt is első helyre kívánkozik Ruttkay Sándor József Attila megidézése. Nem szokványos, a költő születésének centenáriumát valahogy letudó lapok, hanem valóságos remek. A fotó alapú, számítógéppel készített hátterek a költő, illetve a költőfiú és a mama arcát tükrözik, s ezekre a halovány szürkés alapokra vitte föl a művész barna

tussal eme költészet és emberi tartás lényegjegyét: a szenvedés és áldozatvállalás „piktogramjait”.

Egy-egy vers (Tiszta szívvel; Mama; Ki-be ugrál...), hol a költő, hol a grafikus kézírásával, szintén növeli a motívum-láncolatot, de az egész „triptichon” attól avatódott műremekké, hogy a művész a fényképként megjelenő szereplők arcára rárajzolta az őt megérintő (a II. számú lapon leghatásosabban érezhető) Jézus-élményt, a megfeszítettséget.

Zálogh Sándor grafikái, jeleztük már, groteszk voltuknál fogva rokonok a Ruttkay-kollekció műveivel. De Záloghnál a grafikai lap felülete – többnyire színes karton az alap – igencsak meg van dolgozva. Magyarán pasztell-képein a groteszk tömbösítve van. Ami azt jelenti, hogy a groteszk figura (ember-állat, madárlény, valamilyen a kettőt egybefoglaló torz alak) nem csupán a körülötte lévő alakokkal lép kapcsolatba, hanem szinte önmagát megsokszorozva belenyúlik a térbe.

Fekete-fehér tusrajzai is ebben az illuzórikus tömörségben, némelykor a sűrű rácsozat fojtottságát reveláló börtönben élnek. Kiemelkedik a statikusan is mindig mozgásra készülődők nagy zürzavarából egy-egy kéz vagy láb, vagy elveszejtett

Zálogh Sándor: Állatfarm (Orwell-illusztáció)

„nincs”-fej, a szemben álló figurák (egy-egy kézfej kirajzolva) faggatják egymást, gyakoriak köztük – még ha gyermekalakot is fognak közre – a zárványok. Különben is minden azért tetszik mozgásban lévőnek, mert a fej nélküli alakok valamiképp beúsznak a szürrealitás bódító légtérébe. Az Orwell indíttatású *Állatfarm* négy – részben háttal vagy balról-jobbra, illetve ellenkező irányban álló – állatfigurája (állatfeje) az emberiség egyneműsítés utáni halálát vizionálja. Azzal, hogy groteszk létvalóságként, a szürrealitás hol homályosító, hol révületet tudatosító szimbólumvilágát – a térben és történelemben „ellovano” semmit – jelképezi, annál nagyobb a megvilágosító hatása.

Zálogh máskor is szívesen kötődik valamely kulturális eseményhez (*Tanú* című film élményvilágához – *Az élet nem habostorta*) vagy megdöbbentő, a személyességből általánossá váló sorsfordulóhoz (A színészkirály, Latinovits Zoltán halála napja – 1976. jún. 4.), s ezeken a vegyes technikájú grafikákon jól látni, hogy miféle társadalmi irányultságok, személyes fájdalommal váló jövőképek foglalkoztatják fantáziáját.

Nem véletlen, hogy a sárgás zöld alapon egymással társalkodó két véglény, a két „disznófejű” nagyúr – nem Ady, nem a pénz, hanem az egymást meggyőző szenvedelem, illetve annak

hiánya látszik, vagyis valamilyen normális jövőtudat – hatalmas mélységeket (vagy felszínességeket?) szakít át a *Mesélj egy más világról* c. (2001) képén. A grafikusművész általában kedveli a páros pózokat, az együvé (vagy látszólag együvé) tartozás, s az azon belül megjelenő képi dinamika módozatait.

Eme páros „magánynak” – mert egyik *ellengő* figura (a filozofikus groteszknak ez is jegye) sosem támaszthatja meg a másikat – olyan jellegzetes grafikai megvalósulásait láthatjuk a kiállításon, mint a *Gyermekjátékok* (2002) torz, tudatosan ilyenné torzított figurái, a *tőr és bűgőcsiga* imádatában megképződő, játék és atombomba együttes „béke” gesztusa. Vagy a karikatúra felé csaknem átbillenő *Az élet nem habostorta* egymással szemben álló „élet-rekvizitumainak” – testrészünkkel nőhet-e az a hatalmas *nincs-vödör?* – páros násztánca: mintha álló voltukban is, ebben a döbbenet, ki akarnának vonulni a társadalomból, az őket szorító légtérből?

Az 1976. jún. 4. – két osztatú grafika – motívumvilága (kés a kézben, föltartott, önmagát feladó kéz, zsák-maszk) a bekövetkezett tragédia szürrealista térképe – táj- és személyiség vonatkozási pontokkal. A *folyton szivárgók* félelmetes gömb (labda) fejei, s a közjük szorított madár (úgy is, mint szabadság-szimbólum) szintén megfeszített életérzések harci kivetítői.

Zálogh Sándor minden olyan technikának birtokában van, amellyel – ettől grafikáinak zöldsé-kék, barnás-vöröses, sárgás-zöldes borzongása – képi valósággá tudja tenni a groteszk világ (mesének sem könnyű) létimádatát, vagy azt a *dobozlét, ketreclét*, a tartályszerű fejből kivillanó *orwelli szem* nyugtalan nyugalmit közvetítő *sehollét* közvetlen közelségét, amelynek elkerülésére születünk (*Tisztelet Franz Kafkának*).

Szakolezay Lajos

OLVASÓI LEVELEK

Kedves Ex libris gyűjtő barátok!

Örömmel veszem a Kopasz Márta grafikai alkotásjegyzékhez az észrevételeket.

Ha valaki rendelkezik olyan lappal, mely nem szerepel a kiadványban, szíveskedjék megküldeni. (Duplikát esetén cserével, egyébként fénymásolatban.)

Köszönettel: Rácz Mária, 6721 Szeged, Lengyel u. 5/B

ÉRTESETÉS

Tudatom mindazokkal, akik szerették és tisztelték őket, hogy édesapámat, Fery Antal grafikusművészt és feleségét a Budapest vízivárosi Szent Anna templom (I. ker., Batthyány tér) urnatemetőjében helyeztük – most már remélhetően – örök nyugalomra. Az urnatemető látogatható, bejárat az Aranyhal utcai oldalon.

Bánkiné Fery Vera

HÍREK

Május 3-án a Józsefvárosi Galériában nyílt meg Kerékgyártó László grafikusművész gyűjteményes kiállítása. A kisgrafika világában művei révén jól ismert alkotó ez alkalommal nem ex libriseivel mutatkozott meg. „Ártó” a főváros VIII. kerületének lakója. Munkásságának megbecsültségét mutatja, hogy alkotásai számára a kerület kultúrháza mindhárom termét rendelkezésére bocsátotta. A nagyteremben olajfestményeit láthatta a közönség. Ezek a főváros különböző részleteit jelenítik

meg, a tőle megszokott egyéni látásmóddal, leleménnyel. A középső teremben elragadó virágcsendéleteivel lepte meg a látogatót. A harmadik termet a „homo-faber” művei uralták. Sokoldalú kezűgyességének, gazdag fantáziájának, nem ritkán humorának termékeit láthattuk itt, fafaragványok, szobrok, objekték társaságában. A nagy hozzáértéssel, ízléssel rendezett tárlatot május 22-éig nagyszámú közönség látogatta meg.

Vályi Csaba festőművész, grafikus kiállítása Rákospalotán a Csokonai Művelődési Házban 2007. május 29-én nyílt meg. A kiállítást megnyitotta és a művész munkásságát ismertette Dr. Feledy Balázs művészeti író. A főleg grafikákat felvonultató

Vályi Csaba: Házak (2006), C3

tárlaton örömmel fedeztünk fel egy egész tablónyi ex librist is. Reméljük, az alkotó még további könyvjegyeket fog készíteni fametszet, illetve rézkarc technikával. A kiállítás június 18-ig látogatható.

Szegedi városlátogatásukon a *Lehtiranta* finn házaspár azt mondta, úgy megtetszett nekik városunk, hogy szívesen élnének itt. Akkor mi bóknak vettük. Most, hogy ismét megkaptuk küldeményüket, benne az *Exlibrischirkuläret* svéd kiadvány 2007. januári számát, Leila írásában városunkban szerzett élményeiről, meggyőztek bennünket. Leila bemutatja a Rácz Mária által vezetett szegedi grafikai gyűjtő kört, továbbá Kopasz Márta és Tóth Rózsa grafikusművészeket otthonaikban, fényképekkel (Márta néni közeli portrén, Rózsát az általa faragott székelykapu előtt), valamint ex libriseiket, méltatva munkásságukat. (Rácz Mária)

A Kolozsváron élő *Ovidiu Petka* grafikusművész megküldte titkárunknak annak a kiállításnak a Katalógusát, melyet 2005-ben rendeztek a városban a kisméretű nyomatok számára meghirdetett pályázatra beérkezett alkotásokból.

A MINI-PRINT BIENNAL nagydíjasa SONG JI-XIN kínai művész lett. Őt követte „ex aequo” azaz egyenlő teljesítményt nyújtó további 6 művész (3 japán, 2 lengyel és 1 amerikai alkotó). Tiszteletbeli díjban részesült még 14 résztvevő. Valamennyiük munkáját a katalógus eredeti méretben és színben mutatja be. A többi alkotótól fekete-fehérben 1-1 művet reprodukáltak.